

במשנה: בתולה נשאת ליום הרביעי כו'.

בסד"ק נועם אלימלך (פ' משפטים) מפרש דברי המשנה:

בתולה נשאת ליום רביעי, בתולה רמז לשכינה הק' שנקראת בתולה כמו שנא' (עמוס ה, ב) קום בתולת ישראל, והתקומה שלה נשלמת ע"י רגל רביעי שבמרכבה, הוא דוד המלך ע"ה, שאז היה היחוד השלם, וזהו נשאת ליום הרביעי.

ואלמנה, הוא בזמן הגלות שאז היתה כאלמנה (איכה א, א) נשאת ליום חמישי, ואמרי לקמן ה' משום דכתיב בה ברכה כדגים. דגים רמז לצדיקים, שבזמן הגלות התקומה היא ע"י המצוות ומעשים טובים של הצדיקים, עיי"ש עוד ברב"ק.

★★

במשנה: בשני ובחמישי.

וברש"י: אחת מעשר תקנות שתקן עזרא וכו'. ביאר ידי"נ הג"ר אליעזר קונשטט שליט"א כוונת רש"י, עפ"י מש"כ השטמ"ק שלכן תקן עזרא שרק בשני וחמישי, כיון שהיו מוציאים ס"ת להשביע כל יום והיו בזיון לס"ת, ומובן לפי"ז שליד זה מובאת התקנה שתקן עזרא לקרות בתורה בשני וחמישי, שאז מוציאים את הס"ת ולכן תקן גם שבתי דינים ישבו בשני וחמישי ודו"ק.

★★

בגמ': שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים

בשו"ת שבות יעקב (סי' קל"ט) כתב לפרש ענין התקנה לבנות ישראל, עפ"י מה דאי"ב בגמ' (לקמן י'). דהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן, דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ולכן הטורח שטרח הרבה, ג' ימים, הוא תקנה איפוא לבנות ישראל, דאחרי שטרח הרבה לא יטעון עליה בשקר לומר פתח פתוח מצאתי דמה"ט הוא נאמן, משום דחזקה דאין טורח בסעודה ומפסידה.

★★

בגמ': התם אנוס בתקנתא דתקיננו ל"י רבנן.

הגאון מקוזיגלוב זצ"ל בספרו שיח השדה (שער ברכת ה' סי' ג'), נסתפק אם מי שלא עשה צרכיו ואין צריך לברך בעצמו אשר יצר, אם יכול להוציא את חבריו, אי דומה

לברכת הנהנין דאם יצא אינו מוציא כדאי"ב בר"ה, או דלמא לברכת המצות מדמינן ל', ויהי נפק"מ במי שעומד בתוך התפלה ונתחייב בברכת אשר יצר, ואם ימתין עד גמר התפלה יהי' הפסק גדול [ובספר מנחת פתים הביא בשם או"ז שנסתפק אם יכול לברך אשר יצר אם הפסיק אחר עשיית צרכיו] אך הביא מסידור דרך החיים דיכול לברך כל היום וא"כ אם נימא דשייך להוציא בברכת א"י, הי' עצה נכונה בזה שיברך אחר שאינו מתפלל עתה ויוציאנו בברכת א"י, דלא קיי"ל כתוס' דשומע כעונה חשוב הפסק אלא כרש"י דהעומד באמצע תפלתו ושומע קדושה יעמוד וישתוק ויוצא משום שומע כעונה.

אל"א דהטור סובר דהא דאמרינן אע"פ שיצא מוציא היינו דוקא באינו בקי, מ"מ יש לדון דכאן שעומד באמצע התפלה ואינו יכול לברך בעצמו הרי דינו כאינו בקי דאפשר להוציא דאם הקילו באינו בקי דאונסו בא ע"י פשיעתו, ק"ו במי שאנוס עפ"י תקנת חכמים, דזה עדיף משאר אונסין כדמבואר כאן בגמ', התם אנוס בתקנתא דתקיננו ל"י רבנן.

ובן משמע בבה"ג שהביאו התוס' (ר"ה ט"ז): ד"ה שאין תוקעין בחלתה, דאנוס עפ"י תקנת חכמים עדיף משאר אונס וי"ל דדינו באינו בקי עכ"ד, וע"ש שהאריך למצוא ראיות לכאן ולכאן לפשוט ספיקו הנ"ל

★★

בגמ': אנוס בתקנתא דתקיננו ל"י רבנן.

בשו"ת הרא"ם (סי' ל') כתב, דאשה שחלתה ובעלה רוצה לגרשה כיון שטוען שאינו יכול לדור עמה, אלא שמחמת חרם דרבינו גרשום אינו יכול לגרשה בעל כרחיה, מ"מ פטור הוא משאר כסות ועונה, והביא רא"י מסוגיין דאמרינן דהיכי דהוא אנוס בתקנת חכמים אינו חייב במזונות, וה"נ אנוס הוא בחרם דר"ג לא לגרש, ואינו צריך לזונה ולפרנסה. **והקשה** בשו"ת מהר"א ששון דהא בחלתה לפני הנישואין א"צ לזונה, אבל אם חלתה אחרי הנישואין חייב במזונות'.

ותירין החתם סופר בתשובות (בהשמטות לחלק חו"מ סי' קצ"ח) דהתם איירי שחלתה אחרי הנישואין ואינו רוצה לגרשה, כיון שכבר הוטל עליו חיוב מזונות, אינו נפטר מלזונה מחמת חולי', משא"כ בחלתה לפני נישואי', אנוס פטרי', ואינו נכנס לכלל חיוב מזונות. וה"ה בחלתה אחרי